

Interview met Bernard Hubeau over de wetswinkels

9/9/15 – Venusstraat 23 - SV 152

Ik heb afgesproken met professor Bernard Hubeau in een mooie vergaderzaal van de Antwerpse Faculteit Rechten in de Venusstraat. Hubeau heeft er net een exameninzagemoment voor de studenten opzitten en heeft even later alweer een andere vergadering. Het wordt een eerder kort, maar desalniettemin vruchtbaar gesprek over het ontstaan en de evolutie van de Vlaamse wetswinkels, over de actuele stand van zaken en Hubeau's visie op de toekomst ervan. Hubeau stond in de jaren '80 mee aan de wieg van de Antwerpse wetswinkel-Zuid en weet dus waarover hij spreekt.

I: In de jaren '70 waaien de Engelse law shops en Nederlandse rechtswinkels over tot bij ons. Hoe en waar is dat precies gestart? Wie waren de Vlaamse pioniers ?

BH: Ik denk dat Leuven een voortrekkersrol vervulde. Eigenlijk zijn de wetswinkels binnen de rechtsfaculteiten ontstaan. Het was eigenlijk een initiatief van progressieve professoren samen met de studenten geweest. Uiteindelijk zijn de professoren dan meer op de achtergrond beland en is dat meer in handen van de studenten gekomen. Van wie ik mij zeker herinner dat die, ofwel mee aan de basis lagen, ofwel enorm mee gesteund hebben in het begin, was Rogier De Corte (*professor emeritus in de Rechten aan de Universiteit van Gent en Antwerpen, dc*) in Gent. En een van de topwetswinkeliers was Johan Vande Lanotte. En Luc Lavrysen van het grondwettelijk hof. Verder ook Stefaan De Clerck (*ex-minister van justitie, CD&V*). En Paul Geerts, ja, die zou voor Leuven ook wel als grondlegger kunnen gezien worden. Die man is iets ouder dan ik en is intussen een heel andere sector uitgegaan. Hij schrijft nu tuinrubrieken voor kranten. Die werd trouwens ook gesteund door Luc Huyse die ook heel positief was over dat fenomeen van de wetswinkel.

Hier in Antwerpen is dat iets later ontstaan, maar toch wel snel na Leuven en Gent. En dan ben ik daar ook ingestapt. Wetswinkels waren toen heel populair, omdat de studenten zo ook wat praktijkervaring konden opdoen. Ongeveer de helft van de studenten deed daaraan mee. Later is dat wat minder geworden, maar zo is het eigenlijk ontstaan. Later hebben studenten, die de wetswinkels ook na het einde van hun studies bleven doen, dan ook een stuk meer autonomie gekregen en zijn ze een beetje los gekomen van die puur universitaire context. Dikwijls werd Johan zo'n beetje voor Gent genoemd als pionier en ik zo'n beetje voor Antwerpen. We werkten veel samen.

I: Zou u zichzelf de pionier durven noemen van de Antwerpse wetswinkel?

BH: Hier in Antwerpen heb ik toch wel gezorgd voor de continuïteit. Vele zijn "gekomen en gegaan", zoals dat met studenten gaat, maar ik heb ook effectief voor de wetswinkel gewerkt. Onbetaald, ik

was toen werkloos. Ik werd als tewerkgestelde werkloze betaald (*lacht*). Ik heb toch een beetje voor de continuïteit gezorgd en toch mee aan de basis gelegen van de wetswinkel hier in Antwerpen.

I: De verdere evolutie van de wetswinkels kent een grillig verloop. Hoe typeert u die ?

BH: Ik heb samen met collega Stefaan Parmentier daarover een bijdrage geschreven in de Welzijnsgids. Daar zit die geschiedenis van de wetswinkels heel gedetailleerd in. Pas op, geen honderd bladzijden, hé, maar wel tien of zo. En tot en met het einde van het actieve leven van de wetswinkel en de overgang naar de huurdersbonden...

I: Is dat een echt kantelmoment geweest voor de wetswinkels in de jaren '80, de opkomst van de huurdersbonden?

BH: Ja, toch wel. Natuurlijk, het ging vooral om huurdersbonden, maar laat ons zeggen dat er rond de veel voorkomende probleemgebieden, ook vreemdelingenrecht en zo, specifieke organisaties zijn ontstaan. Dan is het begrip wetswinkel wat verwaterd en is het teruggekomen, maar in een totaal nieuw kleedje. En ik denk dat in sommige universiteiten de wetswinkel ook nog gebleven is als een soort van intern werkmodel om studenten de praktijk aan te leren. Maar het grote verschil met vroeger was niet meer die maatschappelijke gedrevenheid om het hele rechtshulpstelsel te veranderen en te democratiseren.

I: Uw collega Steven Gibens noemde de wetswinkels vandaag een beetje een obscuur gegeven. Deelt u die analyse?

BH: Ik betreur dat de naam nog gebruikt wordt voor een fenomeen dat eigenlijk op twee poten rustte: de individuele hulpverlening en de structurele hervormingsgedachte. En daarom vind ik het een beetje misbruik van de term... Maar het zegt natuurlijk wat het moet zeggen. Namelijk dat in een winkel - je betaalt denk ik 25 euro of 35 euro per visite - het recht wordt verkocht tegen *abordable* (betaalbare, dc) prijzen, terwijl bij een advocaat als je voor een eerste advies komt, dat kost dan heel veel geld. Dus zij zijn in een gat gesprongen, een leemte die nog altijd niet gevuld is anno 2015. Dus obscuur ... (*denkt na*) Het is een gegeven. Ze gebruiken een naam die eigenlijk niet meer overeenstemt met wat het was in de jaren '70.

I: Dus hun missie maken ze niet meer helemaal waar?

BH: Goh, ze zullen wel cliënten helpen, hé. Met eenvoudig advies en naast vele andere.

I: Wat verwacht u verder van die wetswinkels. In welke richting zullen ze evolueren?

BH: Ik denk, moest die naam terug opduiken in een reële situatie zoals ze vroeger opgezet waren... Het zou mooi zijn, maar ik denk dat we nu meer in termen van lijnen (*bedoeld wordt de echelonnering, dc*) denken. Ik heb dikwijls gepleit om naast de eerste lijn - eenvoudig advies, een brief schrijven, doorverwijzing - en de tweede lijn (pro deo, dus voor de rechtbank met ingewikkelder dossiers) ook een nulde lijn te voorzien. En die nulde lijn - dat is niet nieuw, hé - dat is eigenlijk een oriënterende lijn. Steven (*Gibens, dc*) pleit daar ook voor. Met een goeie oriëntering naar de juiste kanalen. Ik denk dat daar meer toekomst in zit. Omdat zeker in een crisisperiode problemen nooit alleen komen, dat je de link toch kunt leggen tussen het juridische en het sociale.

I: De afstemming is belangrijker dan de naam wetswinkel op zichzelf?

BH: Ja, welke naam het ook krijgt... Die nulde lijn mag zeker niet de naam wetswinkel krijgen, want die is breder. Ik denk dat Vlaanderen echt en vooral nu een rol moet spelen in het coördineren van die sociale rechtshulp en eerstelijns initiatieven. En daar een stuk structuur in brengen. Want nu zijn het veel paddenstoelen die allemaal misschien wel lekker zijn, maar er zit geen coherentie in. En wie is daar het slachtoffer van? De burger die zijn weg niet vindt. Het is typisch en in sociaal werk een bekend gegeven. En dan heb je het risico dat het Matteüseffect speelt van mensen die hun weg kennen doorheen de structuren en er gebruik van maken, en de meest kansarmen die de boot missen.

I: Enige bedenking die ik me maak: de nulde lijn zoals die in de wereld van het sociaal werk vaak ingevuld wordt is die van vrienden, kennissen en familie. Maar dat bedoelt u allicht niet?

BH: Ik bedoel een georganiseerde, formele nulde lijn. Niet een informele lijn van mantelzorg. Maar wat je zegt gebeurt heel vaak. We hebben daar ooit een studie naar gedaan in opdracht van de Vlaamse balie over de vraag wat men doet als men denkt een pro deo te kunnen krijgen, en men moet toch betalen omwille van het inkomen. Heel veel mensen gaan naar vrienden en kennissen en familie... Zeker als je rechten hebt gedaan of in die sociale wereld zit: ze weten u te vinden hé...

DC: Dat zal wel zijn. Bedankt voor het interview.

Dries Claessens, 10/9/2015